

Asia: VN/3049/2021

Lausuntopyyntö opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevasta selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevasta selvityksestä

1) Opettajarekisterin hyödyt ja käyttötarkoitukset: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisterin tuottamiin hyötyihin ja rekisterin käyttötarkoituksiin. Onko rekisterin hyödyt ja käyttötarkoitukset kuvattu selvitysraportissa onnistuneesti ja eri tahojen tarpeet ja näkökulmat huomioiden? (Ks. raportin luku 6, osin myös luku 7).

Uuden opettajatiedonkeruun suurimpia hyötyjiä ovat selvitysryhmän näkemyksen mukaan erityisesti lapset, opettajat, koulutuksen järjestäjät ja tutkijayhteisö. VOL toteaa, että tämän lisäksi myös huoltajat hyötyvät rekisteristä.

Varhaiskasvatuksen hyödyt on laajalti tunnustettu, mutta tässä yhteydessä on syytä korostaa, että vain laadukas varhaiskasvatus on lapsille vaikuttavaa. Laadun keskeinen tekijä on koulutettu henkilöstö. Osana koulutusjärjestelmää, varhaiskasvatuksessa ratkaisevaan rooliin nousee varhaiskasvatuksen opettaja. VOL toteaa, että luotettava ja ajantasainen tieto opettajista mahdollistaa koulutuksen tasa-arvon toteutumisen tarkastelun Suomessa. Varhaiskasvatuksessa on parhaillaan nähtävissä tilanne, jossa varhaiskasvatuksen opettajatiedon keruuta ei ole tehty, eikä näin koulutettu vuosikymmeniin tarpeeksi varhaiskasvatuksen opettajia.

KEVA:n Kuntien työvoimaennusteen 2030 mukaan valtakunnallisesti parhaillaan on pula 4000 varhaiskasvatuksen opettajasta. Erikseen on vielä varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja huomioitavaa on myös se, että vuoteen 2030 mennessä päiväkodin johtajan kelpoisuudeksi muuttuu kasvatustieteen maisteri. Huomioitavaa on, että varhaiskasvatuksen opettajataustaisia kasvatustieteen maistereita tarvitaan myös asiantuntijatehtäviin ja tutkijoiksi kehittämään varhaiskasvatusta. Huomioon on otettava myös S2- ja R2- sekä ruotsinkielisten ja saamenkielisten varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettajatarve.

Varhaiskasvatuksen opettajatarpeeseen vaikuttaa myös erilaiset kehityssuunnat, jotka ovat jo nyt nähtävissä. Alueellinen muuttoliike, opettajien tuleva mittava eläköityminen ja erilaiset koulutuspoliittiset päätökset (esimerkiksi joustava esi- ja alkuopetus), varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nouseminen ja syntyvyyden laskeminen tai nouseminen vaikuttavat opettajatarpeeseen. Huomioitavaa on myös se, että mahdollinen päiväkotien varhaiskasvatuksen

nouseva osallistuminen ei vaikuta opettajatarpeeseen vähentävästi. Opettajatiedonkeruussa tulee pystyä tuottamaan maakunnittain ajantasaista ja luotettavaa tietoa opetuskielestä ja opettajankelpoisuudesta. VOL katsoo, että opettajarekisteri vastaa tähän erinomaisesti.

Opettajarekisterin tiedot ovat välttämättömiä myös yliopistojen opettajankoulutuksen aloituspaikkojen ennakkoinnin näkökulmasta. Ne luovat osaltaan ennakoivaa tietoa varhaiskasvatuksen opettajia kouluttaville yliopistoille, paljonko ja millä aikavälillä ne tarvitsevat lisäresursseja muun muassa opettajakoulutuksen kehittämiseen: tarvitaanko mille alueelle lisää varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen aloituspaikkoja, kasvatustieteen varhaiskasvatuksen maisterikoulutusta tai varhaiskasvatuksen opettaja- ja erityisopettajataustaisia kasvatustieteen tohtoreita ja muuta opetushenkilökuntaa.

Opettajarekisterin perustamista puoltaa myös se, että rekisterissä olevia tietoja tarvitaan johtamiseen ja päätösten tekemiseen. Tiedot ovat ajantasaista ja luotettavaa ja ne saadaan ilman eri kyselyitä.

2) Opettajarekisteriin liittyvät haasteet: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisteriin liittyviin haasteisiin. Onko opettajarekisteriin ja sen perustamiseen liittyvä haasteet huomioitu selvityksessä onnistuneesti? (Ks. osin luvut 6, 8 ja 9)

Selvityksessä on todettu koulutuksen järjestäjien lisääntyvästä työmäärästä, joka syntyy siitä, että järjestäjän tulee tallentaa opettajarekisteriin muun muassa kaikki virat ja toimet sekä kelpoiset opettajat, jotka niitä hoitavat tai tieto siitä, jos kelpoinen opettaja puuttuu. VOL toteaa, ettei työmäärä suinkaan lisääny.

Rekisteriin tiedot kirjataan kerran, jonka jälkeen tietoja vain päivitetään, jos niissä tapahtuu muutoksia. Rekisteristä saadaan tieto, millaisiin virkoihin ja toimiin opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ovat rekrytoineet opettajia ja päiväkodin johtajia, ja ovatko he pitäneet opettajia kelpoisena juuri kyseiseen virkaan tai toimeen. Rekisteriin saadaan tieto myös kaikista alalle valmistuvista, kelpoisuuden saajista sekä uraliikkuvuustiedot vähintään rekisterin perustamisen jälkeiseltä ajalta. Varhaiskasvatuksen opettajien osalta tieto on aivan keskeinen ja ollessaan yhteisessä rekisterissä muiden opettajien kanssa, saadaan nopeaa ja ajantasaista tietoa muun muassa opettajien mahdollisesta liikkumisesta eri koulutusasteiden välillä. Tiedot opettajarekisteriin saadaan automatisoidusti eri tietojärjestelmistä.

Rekisterin liittyvät tietosuoja- ja muut riskit on kuvattu ja ratkaistu esityksessä.

3) Opettajarekisterin kohderyhmät ja vaiheittainen eteneminen: Pyydämme kommentteja raportissa esitettyihin opettajarekisterin kohderyhmiin ja vaiheittaiseen etenemiseen. Jos opettajarekisteri perustetaan, mitkä kohderyhmät opettajarekisterin tulisi kattaa, mitä koulutusasteita sen tulisi koskea? Miksi? Onko selvityksessä esitetty opettajarekisterin perustamisen vaiheistaminen tarkoituksenmukaista? (Ks. luku 7)

VOL katsoo, että opettajarekisteriin tulee selvityksessä esitetyn mukaisesti lisätä kaikki esihenkilö- ja opettajaryhmät, joihin on säädetty kelpoisuus, sekä päiväkodin apulais- ja varajohtajat, vaikkei näihin ole säädetty kelpoisuutta. Rekisterin sisältämät tiedot ovat kaikkien esihenkilö- ja opettajaryhmien sekä varhaiskasvatuksen ja muiden koulutusasteiden osalta tärkeitä ja koulutusjärjestelmän kokonaisuuden kehittämisen kannalta ensiarvoista.

Esityksessä ehdotetaan, että esiopetus olisi mukana jo ensimmäisessä vaiheessa, joka on kannatettavaa. Esiopetuksen lisäksi myös varhaiskasvatus tulisi sisällyttää rekisteriin ensimmäisessä vaiheessa, koska varhaiskasvatuksen tiedot ovat saatavissa pääosin jo VARDA-rekisteristä. Varhaiskasvatuksen lisäämistä ensimmäisessä vaiheessa puoltaa muun muassa ne luokanopettajataustaiset, joilla on usein varhaiskasvatuksen opettajakelpoisuus ja sekä myös toisinpäin. Nämä henkilöt saattavat kulkea molempien kouluasteiden välillä. Parhaillaan käynnissä oleva yliopistojen 75plus muuntokoulutus varhaiskasvatuksen opettajaksi tuottaa tällaisia henkilöitä yhä enemmän.

Opettajarekisterin avulla pystytään osoittamaan, kuinka paljon varhaiskasvatuksen opettajia pitäisi kouluttaa alueellisesti. Kuten selvityksessä todetaan, rekisteri kokoaisi kaikkia opettajia koskevat keskeiset tiedot yhden rekisteriviranomaisen valvonnan alaisuuteen. Tämä lisäisi myös tiedon luotettavuutta. Kuten jo edellä todettiin, onkin aivan keskeistä, että myös varhaiskasvatuksen opettajien tulee olla mukana jo opettajarekisterin ensimmäisessä vaiheessa, jolloin ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen opettajakelpoisten tarpeesta ja sen muuttumisesta voidaan seurata luotettavasti ja nopeasti. Akuutti pula varhaiskasvatuksen opettajista on yksi kiireellisimmistä henkilöstökysymyksistä, joka tulee ratkaista suomalaisessa kasvatusta- ja koulutusjärjestelmässä ja siksi varhaiskasvatuksen tulee olla jo ensimmäisessä vaiheessa mukana.

Muulta osin rekisterin rakentaminen vaiheittain on perusteltua, koska rekisteröitävien joukko on suuri. VOL katsoo myös, että myös tietojen osalta rekisteriä voidaan laajentaa vaiheittain. Rekisterin perustaminen voidaan aloittaa esimerkiksi kelpoisuus- ja täydennyskoulutustiedoilla sekä tiedoilla, missä virassa tai toimessa opettaja työskentelee sekä mistä viroista ja toimista opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä puuttuu kelpoinen opettaja. Rekisterin tietosisältöjä voidaan laajentaa myöhemmin muihin selvityksessä esille tuotuihin tietoihin.

Tärkeää on saada rekisteri perustettua välittömästi minkä jälkeen sen laajentamista on helpompi arvioida niin tiedollisen tarpeen kuin taloudellisen kannattavuuden näkökulmasta.

VOL katsoo, ettei rekisteriin tarvitse kirjata tietoja työntekijöistä, jotka toimivat varhaiskasvatuksessa lastenhoitajina tai avustajina.

4) Opettajarekisterin sisältö: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisterin sisältöihin. Mitä tietoja rekisterin tulisi kattaa? (Ks. luku 7.3)

VOL kannattaa selvityksen mukaisia sisältöjä. Erityisen tärkeää on, että henkilötietojen lisäksi rekisteristä käy ilmi, opetuskieli, suoritettut kelpoisuuden antavat tutkinnot, täydennyskoulutus, työsuhteen alkamis- ja loppupäivämäärät, täydennyskoulutus (koulutuksen nimi, kesto ja päivämäärä). Lisäksi mukana on hyvä olla tieto kaikista päiväkodeissa olevista viroista ja toimista, joissa vaaditaan kelpoisuus sekä niistä, joista ei ole säädetty kelpoisuutta sekä tieto kelpoisista

tehtävää hoitavista henkilöistä tunnistetiedoin. Lisäksi tarvitaan ilmoitus rekisteriin, jos toimesta tai virasta puuttuu kelpoinen henkilö.

5) Opettajarekisteriin liittyvät tiedonsaantioikeudet ja tietosuojakysymykset: Pyydämme kommentteja opettajarekisteriin liittyviin tiedonsaantioikeuksiin ja tietosuojakysymyksiin. Pitäisikö opettajarekisterin tietojen saatavuus organisoida jotenkin toisin kuin mitä selvityksessä esitetään? (Ks. erityisesti luku 9.5; osin myös muut luvun 9 alaluvut)

VOL kannattaa selvitysryhmän esitystä tiedonsaantioikeuksiin ja tietosuojakysymyksiin. Tietojen saatavuutta ei tarvitse organisoida toisin kuin selvityksessä on todettu.

Esityksessä todetaan, että opettajia kouluttavista korkeakouluista sekä Koski ja Virta rekistereistä saadaan tarvittavat tiedot tutkintojen suorittaneista. VOL toteaa, että edellisen lisäksi on kannatettavaa, että varhaiskasvatuksen järjestäjät ja tuottajat sekä opetuksen- ja koulutuksen järjestäjät vievät rekisteriin esihenkilö- ja opettajatiedot viroissa ja toimissa työskentelevistä sekä niistä viroista ja toimista, joista puuttuu kelpoinen opettaja tai esihenkilö.

Rekisteröidyllä henkilöllä pitää olla oikeus päästä omiin tietoihinsa ja tarkistaa niiden virheettömyys ja ajantasaisuus. Rekisterin ylläpitäjällä tulee olla lakisääteinen velvollisuus laatia vähintään kerran vuodessa rekisterissä olevista tiedoista tilastoraportti. Tämän raportin tulisi kattaa kaikki rekisterissä olevat tiedot, ilman henkilötietoja. Tällainen vähentäisi erillisiä tietopyyntöjä.

Kuten esityksessä todetaan, rekisterissä olevien tietojen saatavuus on tärkeää myös huoltajien näkökulmasta. VOL katsoo, että heillä tulee olla oikeus tietää kuka päiväkotien toiminnasta vastaava ja nimetty johtaja on sekä onko päiväkotiryhmissä varhaiskasvatusta ja lapsen oppimisen ja kehityksen tukea antamassa kelpoiset opettajat. Vanhemmalla on jo nyt oikeus pyynnöstä saada varhaiskasvatuksen järjestäjältä tai tuottajalta tieto päiväkodin johtajan tai opettajien kelpoisuuksista. Opettajarekisterin perustamisen jälkeen huoltaja voisi pyytää kelpoisuustiedot suoraan rekisterin ylläpitäjältä, eikä esimerkiksi päiväkoteja tarvitse vaivata asialla.

6) Opettajarekisterin kustannukset: Pyydämme kommentteja rekisterin perustamiseen ja ylläpitoon liittyviin kustannuksiin. Onko opettajarekisterin kustannukset kuvattu selvityksessä onnistuneesti? Millaisia selvityksen ulkopuolelle jääneitä kustannuksia opettajarekisterin perustamisesta ja ylläpidosta voi aiheutua? (Ks. pääasiassa luku 8.1)

Rekisterin perustamiskustannusarvio kolme miljoonaa euroa ja samoin arvio enintään 500 000 euron vuosittaisesta ylläpitokustannuksesta on realistinen.

Rekisterin perustaminen on kertainvestointi. Siinä tapauksessa, että opettajarekisteriin selvityksessä esitetyt osat ovat liian työläitä tai kalliita kerralla toteuttaa, on hyvä rekisterin perustamista vaiheistaa.

Rekisterin ylläpidon rahoituksen voi hoitaa vastaavasti, kuten Opintopolku.fi ylläpito, jossa siitä vastaavat ja hyötyvät tahot vastaavat siitä. Tahot ovat samoja operekisterin osalta. Työ- ja elinkeinoministeriö hyötyy siitä, että opettajia ei kouluteta kortistoon ja heitä on alueellisesti tarvittava määrä. Tästä hyötyvät myös koulutuksen järjestäjät ja kunnat ja ennen kaikkea lapset ja huoltajat.

On huomioitava, että pitkällä aikajänteellä opettajarekisteri tuo nimenomaan säästöä. Ylläpitokuluissa on otettava huomioon se, että opettajarekisteriselvityksen mukaan mm. opettajatiedonkeruuta on rahoitettu Tilastokeskukselle 250 000 eurolla 2-3 vuoden välein.

Tämä on aiheuttanut vastaavan kuluerän opetuksen ja koulutuksen järjestäjille vastaukseen käytettynä työaikana. Eli tämä 500 000 e ylläpitäisi rekisteriä jo nykyrahoituksella joka kolmannen vuoden, vai kahdelle vuodelle tarvitaan ns. uutta ylläpitorahoitusta.

7) Vaihtoehdot rekisteripohjaiselle tiedonkeruulle: Pyydämme kommentteja vaihtoehtoista rekisteripohjaiselle tiedonkeruulle. Onko esityksessä huomioitu riittävän kattavasti muut vaihtoehtoiset tavat tiedonkeruulle? Olisiko selvityksessä esitetylle opettajarekisterille toimivaa vaihtoehtoa, joka tuottaisi tarvittavaa tietoa opettajista? Miten nykyistä kolmen vuoden välein toteutettavaa opettajatiedonkeruuta tulisi kehittää nykyisiä ja tulevia tietotarpeita vastaavaksi? (Ks. pääasiassa luku 8.3, myös 3.4)

Selvityksessä on huomioitu riittävän kattavasti muut vaihtoehtoiset tavat tiedonkeruulle. VOL toteaa, että vaihtoehtoa, joka tuottaa valtakunnallista, koko koulutusjärjestelmää koskevaa, luotettavaa, virheetöntä ja jatkuvasti ajan tasalla olevaa tietoa, ei ole.

8) Muut mahdolliset huomiot opettajarekisteriselvitykseen liittyen

VOL katsoo, että opettajarekisterin perustamisen valmistelu pitää aloittaa siis välittömästi. Huhtikuun kehysriihessä pitää osoittaa kohdennetusti rahoitus rekisterin perustamis- ja ylläpitokuluihin.

Lainsäädäntötyö on aloitettava niin, että esitys voidaan toteuttaa vuoden 2022 aikana budjettilakiaikataulussa.

Osaamiselle ja sivistykselle perustuvassa yhteiskunnassa ei ole varaa olla ilman valtakunnan tason tietoa opettajista ja esihenkilöistä. Opettajarekisterin tarpeellisuutta puoltaa myös edellä jo todetut erilaiset yhteiskunnalliset kehityssuunnat, jotka ovat jo nyt nähtävissä. Sangen nopeasti kehittyvä alueellinen muuttoliike, opettajien tuleva mittava eläköityminen ja erilaiset koulutuspoliittiset päätökset (esimerkiksi joustava esi- ja alkuopetus), varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nouseminen ja syntyvyyden laskeminen tai nouseminen vaikuttavat nopeastikin opettajatarpeeseen. Opettajarekisteri tuottaa alueellisesti nopeaa ja luotettavaa tietoa.

VOL korostaa, että opettajarekisteri perustaa kiireellisesti.

9) Kannatatteko selvityksessä kuvatun opettajarekisterin perustamista?

Kyllä

Pakanen Anitta
Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto